

Савченко А. В.,

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри кримінального права

Національної академії внутрішніх справ

ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ОКРЕМИХ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ У ЗВ'ЯЗКУ ЗІ СТВОРЕННЯМ НАЦІОНАЛЬНОГО БЮРО ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Проголошений Україною курс на європейську інтеграцію та намічений нею комплекс заходів щодо забезпечення її фінансової безпеки зобов'язує нашу державу створити надійну систему, яка гарантуватиме ефективне функціонування господарської діяльності, верховенство права, додержання прав та інтересів фізичних та юридичних осіб, їхній ефективний захист. Важливою складовою такої системи є функціонування Національного бюро фінансової безпеки України (далі – НБФБУ), яке пропонується утворити відповідним проектом Закону України від 19.03.2018 р. № 8157 [1]. Поряд із детальним описом організаційно-правових засад діяльності такого Бюро згаданий законопроект пропонує у розділі VI «Прикінцеві положення» внести зміни і доповнення до низки чинних законів і кодексів України. Зокрема, одним з таких кодексів є Кримінальний кодекс (далі – КК) України, в якому розробники даного законопроекту виступають за внесення змін і доповнень до ст.ст. 112, а також пропонують створити нові статті – 191-1, 222-2 тощо. З приводу питання удосконалення окремих кримінально-правових норм у зв'язку зі створенням НБФБУ є необхідність зазначити далі докладніше.

На наш погляд, дискусійною є концепція змін до ст. 112 КК України у згаданому вище проекті Закону України, де пропонується «абзац перший частини першої статті 112 після слів «Директора Національного антикорупційного бюро України» доповнити словами «, Директора Національного бюро фінансової безпеки України». Якщо НБФБУ є правоохоронним органом, як про це зазначено у ч. 1 ст. 1 проекту Закону України, то і Директор, і підпорядковані йому органи є працівниками правоохоронних органів (до речі, те ж саме напряму стосується й Директора Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ)). Звідси, за нашим переконанням, варто виключити з переліку потерпілих осіб від злочину, передбаченого ст. 112 КК України «Посягання на життя державного чи громадського діяча», вказівку як на Директора НАБУ, так і на пропонованого у проекті Закону України Директора НБФБУ.

Щодо нової ст. 191-1 «Привласнення, розтрата або заволодіння бюджетними коштами шляхом зловживання службовим становищем» КК України, яка

пропонується в законопроекті, то, на нашу думку, певною мірою вона дублює положення ст. 191 КК України «Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем». При цьому пропонується у законопроекті назва статті 191-1 КК України не коригується зі змістом цієї статті. Зокрема, у назві пропонується ст. 191-1 КК України вжито вказівку на специфічний спосіб вчинення злочину – «шляхом зловживання службовим становищем», що робить його обов'язковою ознакою складу такого злочину, навіть в основному складі злочину, однак у ч. 1 зазначеної статті передбачена криміналізація лише «привласнення чи розтрата коштів, що надійшли до бюджету, та були ввірені особі чи перебували в її віданні». Про вчинення зазначених діянь специфічним способом («шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем») і спеціальним суб'єктом («службовою особою») у цьому випадку взагалі не йдеться. Натомість така ознака визнається кваліфікованим складом пропонується злочину лише у ч. 2 ст. 191-1 КК України.

Варто вказати на думку експертів, які пишуть про наступне: Бюджетний кодекс (далі – БК) України не визначає таких суб'єктів бюджетних правовідносин, як «особи, яким були ввірені кошти, що надійшли до бюджету» та «особи, у віданні яких перебувають кошти, що надійшли до бюджету». Згідно з ч. 1 ст. 22 БК України для здійснення програм та заходів, які реалізуються за рахунок коштів бюджету, бюджетні асигнування надаються розпорядникам бюджетних коштів. За обсягом наданих прав розпорядники бюджетних коштів поділяються на головних розпорядників бюджетних коштів та розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня. Розпорядником бюджетних коштів є бюджетна установа в особі її керівника, уповноважена на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань, довгострокових зобов'язань за енергосервісом та здійснення витрат бюджету [2, с. 10]. Звідси «особи, яким були ввірені кошти, що надійшли до бюджету» та «особи, у віданні яких перебувають кошти, що надійшли до бюджету» не можуть вважатися суб'єктами злочину, передбаченого пропонується ст. 191-1 КК України.

У широкому розумінні термін «майно» охоплює термін «бюджетні кошти», а отже ст. 191 «Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем» КК України може бути застосована і до такого роду коштів. Виділення специфічної категорії майна при цьому уявляється зайвим. Інакше варто було б створювати норми про привласнення, розтрату або заволодіння бюджетними коштами центрального чи місцевого бюджетів, або бюджетів чи державних цільових фондів тощо. Більше того, санкції у розробленій ст. 191-1 КК України є такими ж самими, як і у чинній ст. 191 КК України, що ніяк не позначається на підвищеному ступені суспільної небезпеки пропонується злочину.

Також, як уявляється, не зовсім виваженою є позиція в законопроекті щодо встановлення в КК України відповідальності за шахрайство з податком на додану вартість (ст. 222-2). Ситуація повторюється: назва ст. 222-2 КК України (у редакції проекту) є вужчою за її зміст, адже у ч. 1 цієї статті йдеться про «бюджетне відшкодування» взагалі, а не тільки про відшкодування податку на додану вартість. Наголосимо, що розробники проекту цього Закону пропонують визнати отримання бюджетного відшкодування або отримання права на таке бюджетне відшкодування специфічним способом «розкрадання або заволодіння бюджетними коштами». Проте термін «розкрадання» є рудиментарним та не вживається при формулюванні жодного складу злочину в чинному КК України. Крім цього, вказівка на термін «розкрадання» суперечить сталій теоретичній і законодавчій позиції про форму і спосіб вчинення шахрайств взагалі, адже розкрадання не може охоплювати шахрайство. Останньому властиві такі ознаки, як «заволодіння», «придбання права», «обман» чи «зловживання довірою». До того ж отримання відповідного бюджетного відшкодування шляхом обману вже слід вважати незаконним заволодінням бюджетними коштами у формі шахрайства (ст. 190 чинної редакції КК України).

Продовжуємо далі. Пропонована редакція ч. 1 ст. 222-2 КК України може створити складнощі при кваліфікації цього злочину, оскільки в основному складі передбачено вказівку на окремих склад злочину – «.. в результаті використання завідомо підробленого документа» (шахрайство з податком на додану вартість). Крім цього, жодний склад «шахрайства з податком на додану вартість» не згадує про «групу осіб за попередньою змовою», що на практиці може мати місце дуже часто (замість цього у виробленій редакції ч. 2 ст. 222-2 КК України пропонується одразу вказівка на «організовану групу», яка, за прийнятими нормотворчими традиціями, мінімум повинна фігурувати в особливо кваліфікованому, а не в кваліфікованому складі злочину). Діяння у пропонованій ст. 222-2 КК України повною мірою охоплюються чинною редакцією статті 222 КК «Шахрайство з фінансовими ресурсами», адже отримання права на бюджетне відшкодування податку на додану вартість є нічим іншим, як отриманням пільги щодо податків, що впливає зі змісту ст. 30 «Податкові пільги» Податкового кодексу України, а отримання вказаних податкових пільг є однією зі складових мети вчинення шахрайства з фінансовими ресурсами. Також пропонована градація розмірів у ст. 222-2 КК України (значний, великий та особливо великий) не коригується з редакцією чинної ст. 222 КК України, де згадується тільки про «велику матеріальну шкоду» в кваліфікованому складі злочину [3, с. 516].

Таким чином, на наш погляд, низка положень проекту Закону України «Про Національне бюро фінансової безпеки України» від 19 березня 2018 р. № 8157 в

частині вироблених змін до КК України потребує суттєвого доопрацювання та врахування позицій науковців і практиків.

Список використаних джерел

1. Про Національне бюро фінансової безпеки України : проект Закону України від 19 берез. 2018 р. № 8157. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63676 (дата звернення: 14.09.2018).
2. Висновок Головного науково-експертного управління на проект Закону України «Про Національне бюро фінансової безпеки України». Київ, 2018. 15 с. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63676 (дата звернення: 15.09.2018).
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України /Д. С. Азаров, В. К. Грищук, А. В. Савченко [та ін.]; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.

Самосьонок А. О.

*молодший науковий співробітник
науково-дослідного центру
з питань діяльності державної
кримінально-виконавчої служби України
Інституту кримінально-виконавчої служби
Астаф'єва К. Ю.
здобувач ступеня вищої освіти магістр
Навчально-наукового інституту
імені князя Володимира Великого
старший інспектор сектору
по роботі з персоналом
Інституту кримінально-виконавчої служби*

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З РАДИКАЛЬНО НАЛАШТОВАНИМИ ЗАСУДЖЕНИМИ У ФРАНЦІЇ, ЯК КЛЮЧОВА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Система профілактики та боротьби з тероризмом функціонує майже в усіх країнах світу незалежно від форми правління, державного устрою та правової системи та є дуже важливим напрямком забезпечення безпеки особистості. Разом із тим, кожна країна має певні особливості боротьби з тероризмом, що багато в чому залежать від рівня розвитку та правової свідомості суспільства.